

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

DOI: 10.26693/jmbs02.07.005

УДК 355.233.22:355.12

Андрес А.¹, Романчук С.², Афонін В.²,
Лесько О.², Дунець-Лесько А.³

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КОМАНДИРІВ ПІДРОЗДІЛІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ФОРМ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

¹Національний університет «Львівська Політехніка», Україна

²Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів, Україна

³Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна

orest_lesko@ukr.net

Стаття присвячена гострому питанню удосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців. Проблема виникла у зв'язку з урахуванням аналізу фізичної підготовки, концептуальних змін в організації системи бойової підготовки, результатів окремих наукових праць та досвіду підготовки військовослужбовців провідних іноземних армій.

Метою дослідження стала розробка сучасної технології формування методичної підготовленості командирів-офіцерів в процесі фізичної підготовки.

Встановлено, що в процесі розробки сучасної технології формування методичної підготовленості командирів підрозділів до проведення форм фізичної підготовки, було враховано специфіку особливого періоду, АТО на сході нашої держави і появи нових військово-прикладних видів спорту – тем програми (напр. кросфіт – функціональне багатоборство).

Ключові слова: фізичне виховання, фізична і методична підготовка та підготовленість, командир, офіцер, Збройні сили України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Управління фізичної підготовки Центрального управління підготовки та повсякденної діяльності військ

(сил) Збройних сил України на 2011–2015 р.р. за темою НДР «Модель фізичної підготовки у Збройних силах України зразка 2017 року та перспективи її розвитку», № державної реєстрації 0101U001568, шифр – «ПЕРСПЕКТИВА-ФП».

Постановка проблеми. Рівень бойової підготовленості військовослужбовців безпосередньо залежить від навчання і в тому числі від фізичної підготовки. Тому у керівників формують методичні знання, вміння та навички з проведення занять із різних дисциплін професійної підготовки, в тому числі з фізичної підготовки. На жаль, у щорічних звітах державної екзаменаційної комісії відзначається відносно низький рівень методичної підготовленості керівників форм фізичної підготовки у військах [7, 8]. В той самий час відсутні комплексні дослідження, направлені на формування методичної складової фізичної підготовки військовослужбовців, які не дозволяють вирішувати протиріччя, що склалися між рівнем вимог до бойової підготовки, і ефективністю педагогічного процесу фізичної підготовки офіцерів у військах. Особливо актуальною є ця робота на даний час, оскільки на сході України іде неоголошена війна з однією з найагресивніших та підступних армій світу – Росією. Загальновідомим фактом є важливість фізичної підготовки військовослужбовця, яка в найбільшій мірі залежить від методичної складової [5]. На сьогоднішній

день гостро постало питання удосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців. Четверть століття питання фізичної підготовки як системи та її складової – методичної частини – завжди відходило на другорядний план. Вдосконаленню її приділяли недостатньо уваги, зокрема науковці. ЗСУ на початку свого розвитку взяли за основу радянську модель військово-фізкультурної освіти, яка передбачала підготовку спеціалістів у цій сфері тільки для військових частин (полку, дивізії, виду збройних сил), а для військових підрозділів (взводу, роти, батальйону) така підготовка не здійснювалась. Формування методичної підготовленості офіцерів-керівників форм в процесі фізичної підготовки в цих підрозділах організували начальники фізичної підготовки, а також вони отримували методичні основи фізичної підготовки у ВВНЗ. У зв'язку з відпрацюванням нової Концепції розвитку фізичної підготовки у ЗСУ досить важливим і актуальним, на наш погляд, є створення сприятливих умов для фізичного вдосконалення військовослужбовців. У найближчому майбутньому більшості з них доведеться приймати оперативні та правильні рішення, від яких залежатиме життя людей. Проблема виникла у зв'язку з урахуванням аналізу фізичної підготовки, концептуальних змін в організації системи бойової підготовки, результатів окремих наукових праць та досвіду підготовки військовослужбовців провідних іноземних армій [3]. На сучасному етапі реформування ЗСУ застарілість методичної складової фізичної підготовки у ВВНЗ, які готують майбутніх офіцерів командних ланок, потребує змін існуючої системи фізичної підготовки та її подальшого удосконалення та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми підвищення рівня методичної підготовленості студентів та різних категорій військовослужбовців на етапах професійного становлення вивчали багато науковців, серед них: С. В. Романчук, О. М. Ольховий, Грибан Г. П., Камаев О. И., Пилипец О. В. та ін. [1, 2, 10]. На думку вчених, одним із головних напрямків, за яким можна вирішувати питання інтенсифікації фізичної підготовки військовослужбовців, є вдосконалення методичних основ [3, 5, 6, 10, 11].

Методичну основу процесу фізичної підготовки військовослужбовців становлять усі відомі педагогічні методи, що науково обґрунтовують удосконалення людини при комплексній реалізації трьох процесів – навчання, виховання й розвитку [9]. Вивченням досвіду різних аспектів організації навчання керівників фізичної підготовки в провідних іноземних арміях займався професор Магльованій А. В. та ін. [3]. Визначено, що спільною рисою в системі навчання військовослужбовців є здійснен-

ня методичної підготовки, достатньої для грамотної організації та проведення процесу фізичного вдосконалення як власного, так і підпорядкованого особового складу підрозділу. Закордонний досвід свідчить про значну увагу, яка надається питанню набуття знань, формувань навичок та звичок до самостійних занять.

Хоча окремими науковцями розглядалися певні складові системи підготовки керівників, але цього, вочевидь, недостатньо у зв'язку зі зміною структури та змісту процесу бойової підготовки, новими підходами до використання методів, прийомів та засобів підготовки військ. Аналіз наукової літератури засвідчив недостатню кількість робіт, спрямованих на комплексне дослідження вимог до методичної складової системи фізичної підготовки в умовах реалій сучасного реформування Збройних Сил України та визначення напрямів її вдосконалення.

Питання методичної підготовленості в комплексі, як складової фізичної підготовки курсантів раніше не вивчалось, або вивчалось епізодично та фрагментарно. При незалежній Україні відсутня новостворена система методичної складової фізичної підготовки військовослужбовців загалом і курсантів командних спеціальностей зокрема.

Мета дослідження полягала в представленні сучасних технологій формування методичної підготовленості командирів підрозділів в процесі фізичної підготовки. Завдання дослідження спрямовані на максимальну реалізацію формування методичної підготовленості офіцерів-керівників форм фізичної підготовки. В процесі досягнення мети нами були використані наступні методи: теоретичний аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури; методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Методична підготовка – є однією із складових компетентностей професійної підготовки, сформованих у керівників. Цей розділ навчальної програми передбачає оволодіння керівниками знань і умінь з організації і методики проведення всіх форм фізичної підготовки військовослужбовців та розвитку основних психофізичних якостей [4]. Але питання змісту засобів, та обсягу навчання з цього розділу є різне. У навчальній програмі для ВВНЗ України з дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка» тісно пов'язані теоретичний, методичний та практичний розділи програми. Питання змісту, засобів та обсягу навчання у кожному розділі визначається в робочих програмах ВВНЗ з урахуванням специфіки навчання. Саме під час методичної практики формується компетентність, що забезпечується системою педагогічних умінь (методичних, командних, управлінських та організаторських).

Головною метою програми формування методичної підготовленості керівників є оволодіння ними методичними знаннями, вміннями та навичками достатніми для ефективної організації та проведення фізичної підготовки на рівні роти, а також виконання функцій стосовно фізичної підготовки у відповідності зі своїм військово-професійним призначенням.

Головний принцип – формування методичних знань, вмінь та навичок командирів відбувається поступово – від простого до складного.

Розроблена програма свідчить, що методична підготовка майбутніх керівників фізичної підготовки особового складу військових підрозділів Збройних Сил України є системою знань основ закономірностей фізичного вдосконалення людини в умовах військової служби, вмінь та навичок, за допомогою яких відбувається передача керівникам знань, що формують здатність виконувати фізичні вправи та інші рухові дії та розвивають фізичні якості.

Згідно авторської програми формування методичної підготовленості керівників починається у процесі їхньої професійної підготовки у в рамках навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» і відбувається з дотриманням певних закономірностей. Правильне розуміння цих закономірностей прискорює формування методичної підготовленості майбутніх керівників фізичної підготовки. Найвагомішими закономірностями формування та вдосконалення рівня методичної підготовленості військовослужбовців є наступні:

- формування педагогічних навичок та вмінь відбувається ефективніше, коли воно проходить одночасно з вивченням техніки виконання фізичних вправ, прийомів і дій;
- формування окремих методичних (педагогічних) знання навичок є взаємопов'язаним;
- навички керівництва особовим складом (подання команд, надання розпоряджень та ін.) формуються швидше, ніж інші методичні навички. Це зумовлено тим, що вони формуються у військовослужбовців і в процесі інших предметів професійної підготовки та переносяться на фізичну підготовку;
- темпи розвитку методичних (педагогічних) навичок і вмінь мають зворотну залежність від їх вихідного рівня. Чим вище початковий рівень розвитку навичок, тим менше їх приріст і навпаки. Але абсолютний приріст методичної підготовленості знаходиться у прямій залежності від початкового рівня підготовленості;
- ступінь збереження методичних навичок і вмінь залежить від їх складності та характеру. Складні навички та вміння (організація фізичного тренування, дозування навантаження, застосування методів навчання та розвитку) втрачаються швидше і меншою

мірою зберігаються. Практика фізичної підготовки у військах показує, що періодичність проведення інструкторсько-методичних занять в 1–1,5 місяця дозволяє запобігти зниженню навіть найскладніших організаційно-методичних навичок та вмінь;

- навички, що базуються на рухових діях (показ вправ, прийомів та дій, надання страхівки та допомоги), з часом змінюються дуже повільно;
- чим вище рівень абсолютної методичної підготовленості, тим менше ступінь її зниження без підкріплення.

На основі досліджень ми представили зміст програми формування методичної підготовленості для командирів в процесі фізичної підготовки, який зображений у блок-схемі на **рис.**

З цього видно, що методична підготовленість є складовою і впливає на професійну (навчально-бойову) діяльність. До методичної підготовки входять як теоретичні знання так і їх реалізація на практиці через методичні вміння та навички.

Командири опановують комплекс знань, вмінь і навичок, що є необхідними керівнику фізичної підготовки для командира взводу:

- проведення з особовим складом підрозділу навчальних занять, спортивно-масової роботи, тренажів, супутніх фізичних тренувань, інструкторсько-методичних занять та інструктажів з помічниками керівника занять;
- складання плану-конспекту навчально-тренувальних та інструкторсько-методичних занять з фізичної підготовки, планів супутнього фізичного тренування, тренажів і спортивно-масової роботи;
- практична організація та проведення змагань з військово-спортивного комплексу на першість взводу згідно Наставови з фізичної підготовки;
- практичне ознайомлення, вивчення методики проведення занять за системою Барс в складі підрозділу;
- практичне ознайомлення, вивчення методики проведення занять за системою Стандартів фізичної підготовки в складі підрозділу.

Командири опановують знання, вміння і навички, необхідні керівнику фізичної підготовки для командира роти:

- практичне проведення усіх форм фізичної підготовки в складі роти;
- практичне проведення перевірки та оцінювання фізичної та методичної підготовленості військовослужбовців, перевірки та оцінки фізичної підготовки роти;
- практичне здійснення заходів методичної підготовки молодших командирів щодо організації та проведення усіх форм і розділів фізичної підготовки в ролі помічника керівника заняття в роті;
- вміння оформляти та вести документи з обліку фізичної підготовки в роті;

- самостійне практичне проведення занять за системою Барс в складі роти;
- самостійне практичне проведення занять за системою Стандартів фізичної підготовки в складі роти.

Визначений зміст методичної складової фізичної підготовки командирів сформований відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик. Методичні завдання відповідають принципу послідовності навчання, а також програм професійно-орієнтованих дисциплін, в змісті яких сформовані таким чином, що командир повинен оволодіти професійними навичками солдата, а потім послідовно навичками командира взводу, роти тощо. Спеціальна спрямованість методичних завдань командирам

підрозділів визначається змістом програми з навчальної дисципліни “Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка” та порядком підготовки до методичної практики.

Програма вдосконалення методичної підготовленості командирів, яку нами було запропоновано включає зміст яких обґрунтовано вище. Організація навчально-методичного заняття також складається з декількох етапів, а саме: підготовчий етап; основних етап; заключний етап. У підготовчому етапі суб’єкт та об’єкт навчально-виховного процесу працюють в тісному тандемі, але основна відповідальність полягає на викладача. На основі робочої програми навчальної дисципліни та

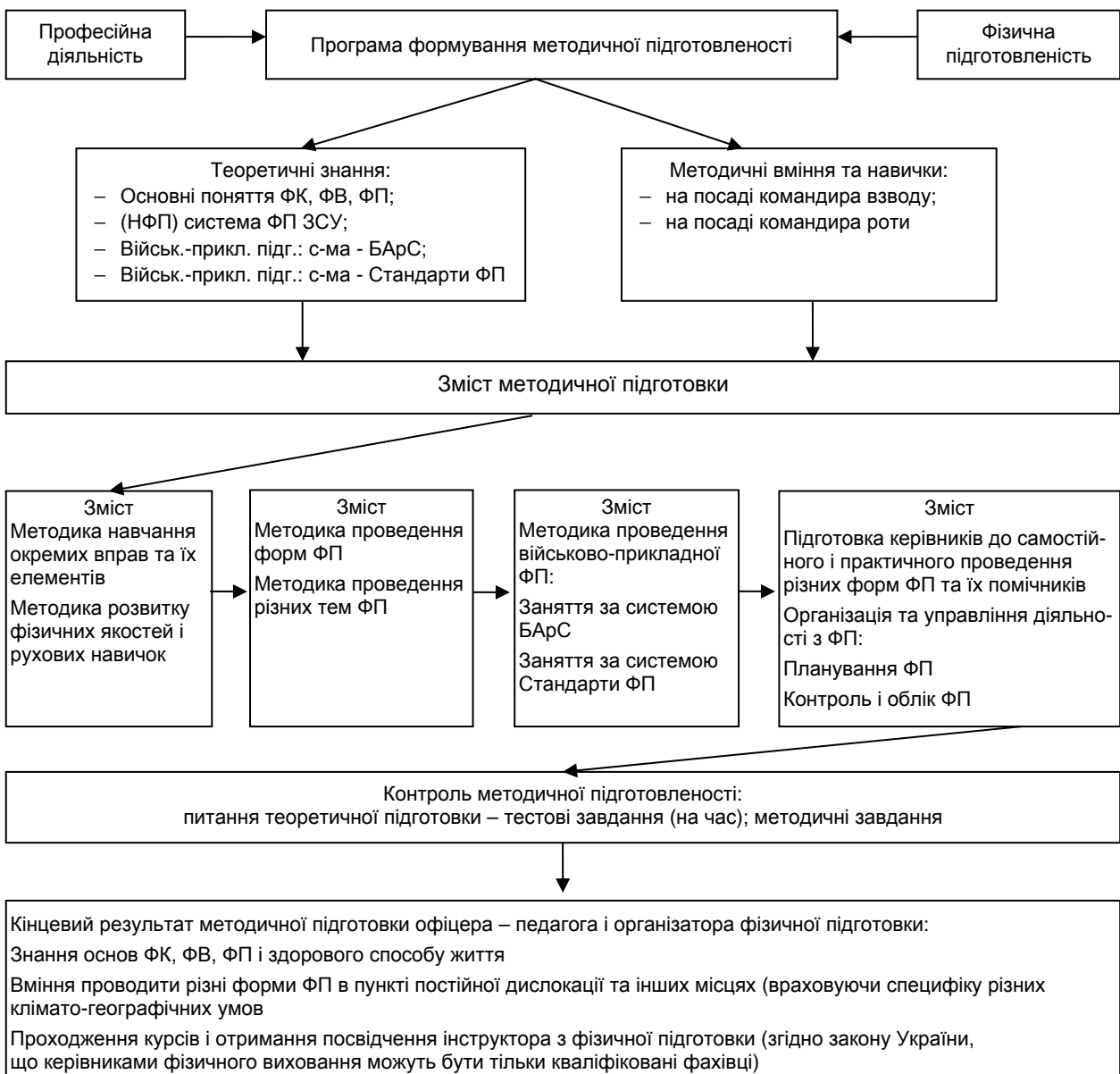

Рис. Блок-схема формування методичної підготовленості офіцерами-командирами

розкладу занять викладач визначає час для виконання завдання методичної практики, порядок її проведення та організаційно-методичні вказівки. В організаційно-методичних вказівках передбачається організація заняття, найефективніші методи і методичні прийоми формування педагогічних знань, умінь і навичок. Одночасно з розробкою конспекту викладач дає завдання командирам на підготовку і проведення методичної практики.

Нами розроблений та запропонований порадник для молодого офіцера-випускника ВВНЗ щодо підтримання та вдосконалення індивідуальної фізичної (та методичної – як складової) підготовленості та фізичної підготовки підрозділу.

Висновки. Розкрито нові особливості програми формування методичної підготовленості командирів в процесі проведення форм фізичної підготовки.

Представлено компоненти методичної майстерності, вимоги й оцінювання керівника фізичної підготовки, методичні завдання для командирів різних спеціальностей, які враховують особливості організації фізичної підготовки у військових підрозділах, куди прибудуть випускники для подальшого проходження служби на посадах командирів – керівників фізичної підготовки. Розроблено порадник щодо організації індивідуальної фізичної (методичної як складової) підготовки молодим офіцерам.

Перспективами використання результатів дослідження стане впровадження даної програми у практику; вивченні взаємозв'язку між рівнем методичної, фізичної, теоретичної підготовленості і розробка конкретніших методичних вказівок з проведення різних форм та заходів фізичної підготовки військовослужбовців.

References

1. Hriban HP. Kontseptsiya metodichnoi sistemi fizichnoho vikhovannya studentiv-ahraryiv. *Visnik Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universitetu. Seriya «Pedahohichni nauki. Fizichne vikhovannya ta sport»*. 2013; 112 (1): 100-5. [Ukrainian].
2. Kamaev OI, Pilipets OV, Beloshenko YuK. Optimizatsiya sootnosheniya fizicheskoy i metodicheskoy podgotovki kursantov komandnoho fakulteta Akademii vnutrennikh voysk MVD Ukrainy. *Fizicheskoe vospitanie studentov. Pod red SS Ermakova*. 2011; 2: 47-9. [Russian].
3. Mahlovaniy A, Petruk A, Lesko O, Kozhukh N. Fizichna pidhotovka v sistemi formuvannya viyskovikh fakhivtsiv providnikh inozemnikh armiy. *Sportivna nauka Ukraini*. 2015; 5: 16-20. [Ukrainian].
4. Marakushin AI, Poddubnyi AH, Konovalov VV, Kirpenko VN. Formirovanie i diahnostika urovnya pedahohicheskikh umeniy studentov v protsesse fizicheskoho vospitaniya. *Slobozhanskiy naukovо-sportivniy visnik*. 2015; 1 (45): 75-80. [Russian]. <https://doi.org/10.15391/sns.v.2015-1.014>
5. *Metodichna pidhotovka*. Ukladachi: Lohinov DO, Loyko OM. Lviv: Viyskoviy institut pri Derzhavnomu universiteti «Lvivska politehnika», 2000. 70 s. [Ukrainian].
6. Olkhovyy OM. *Modulno-reytnynhova sistema pidhotovky ofitseriv - kerivnykiv zanyat' z fizychnoyi pidhotovky*: avtoref. dis. ... kand. nauk physical education and sport, Abstr. PhD. (Physical Education and Sport). L'viv, 2005. 20 s. [Ukrainian].
7. Petruk A, Vorontsov O, Demkiv A, ta in. Metodichna pidhotovka kursantiv v protsesi fizychnoho vykhovannya u komandnykh vyshchykh viys'kovykh navchal'nykh zakladakh Zbroynykh Syl Ukrayiny. *Sportyvnyy visnyk Prydniprov'ya*. 2016; 3: 164–8. [Ukrainian].
8. Petruk AP. Riven' metodichnoyi pidhotovlenosti ofitseriv yak skladovoyi fizychnoyi pidhotovky pidrozdil. *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu im MP Drahomanova. Seriya №15 «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kul'tury (Fizychna Kul'tura i Sport)»*. *Za red OV Tymoshenka*. 2017; 3 K (84/17): 353-8. [Ukrainian].
9. *Nakaz MON Ukrayiny №4 vid 11.01.2006 r.* Pro zatverdzhennya Polozhennya pro orhanizatsiyu fizychnoho vykhovannya i masovoho sportu u vyshchykh navchal'nykh zakladakh. [Ukrainian].
10. Romanchuk SV, Lohinov DO, Anokhin YeD. *Metodychnyy praktykum z navchal'noyi dystsypliny «Fizyчне vykhovannya, spetsial'na fizychna pidhotovka i sport»: navch-metod posib*. L, 2010. 128 s. [Ukrainian].
11. Shlyamar I. L. Metodichna pidhotovlenist' komandrya – osnova fizychnoyi pidhotovky pidrozdil. *Fizychna pidhotovka osobovoho skladu Zbroynykh syl, inshykh viys'kovykh formuvan' ta pravookhoronnykh orhaniv Ukrayiny: dosvid, suchasnist', problemy ta perspektyvy rozvytku: materialy nauk-metod konf.* Kyiv, 26–28 lystopada 2014 r. Kyiv: MOU, 2014: 358–63. [Ukrainian].

УДК 355.233.22:355.12

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ КОМАНДИРОВ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ К ПРОВЕДЕНИЮ ФОРМ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Андрес А., Романчук С., Афонин В.,

Леско О., Дунець-Леско А.

Резюме. Стаття посвящена острому вопросу совершенствования системы физической подготовки военнослужащих. Проблема возникла в связи с учетом анализа физической подготовки, концептуальных

изменений в організації системи бойової підготовки, результатів окремих наукових трудов і досвіду підготовки військовослужащих вiodущих іноземних армій.

Целью дослідження являється розробка сучасної технології формування методическої підготовленності командирів-офіцерів в процесі фізическої підготовки.

Установлено, що в процесі розробки сучасної технології формування методическої підготовленності командирів підрозділів к проведенню форм фізическої підготовки, було учтена специфика особого періода, АТО на востоке нашего государства, и появление новых военно-прикладных видов спорта - тем программы (например, кроссфит – функциональное многоборье).

Ключевые слова: фізическое воспитание, фізическая и методическая підготовка и підготовленність, командир, офіцер, Вооруженные силы Украины.

UDC 355.233.22:355.12

Modern Technologies of Unit Commanders' Methodical Competence Formation as to Carrying out Forms of Physical Training

Andreas A., Romanchuk S., Afonin V., Lesko O., Dunets-Lesko A.

Abstract. The article deals with an acute issue of improving the system of physical training of military men. The problem arose taking into account the analysis of physical training, conceptual changes in the organization of the combat training system, the results of individual scientific works and the experience of training military personnel of the leading foreign armies.

The purpose of the study is to develop a modern technology for the formation of methodological competence of commander officers in the process of physical training.

It was established that while developing a modern technology of methodical competence formation of unit commanders for implementing forms of physical training, the peculiarities of a special period, ATO in the east of our country and the emergence of new military-applied sports we took into account the themes of the program (for example, the crossfit – functional all-round combat).

Keywords: physical education, physical and methodical competence, unit commander, officer, Armed Forces of Ukraine.

Стаття надійшла 17.10.2017 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування